

Tartu Ülikool
Loodus- ja täppisteaduste valdkond
Ökoloogia ja maateaduste instituut
Geograafia osakond

Bakalaureusetöö geograafias (12 EAP)

Rahvusrühmade rahulolu eluasemega Eesti eri piirkondades

Annabel Reilson

Juhendaja: PhD Kadi Kalm

Tartu 2020

Annotatsioon

Rahvusrühmade rahulolu eluasemega Eesti eri piirkondades

Bakalaureusetöö eesmärk on teada saada, milline on Eesti kahe suurema rahvusrühma rahulolu Eesti eri piirkondades ja seeläbi paremini mõista, kas rahulolu hinnangud võivad peegeldada etnilise segregatsiooni põhjuseid. Tööks võeti kasutusele integratsiooni monitooringud aastatest 2015 ja 2017, kus vastajateks olid Eestis elavad eestlased ja venelased. Lisaks monitooringutele võeti vaatluse alla ka rahva- ja eluruumide loenduse agregeeritud andmed aastast 2011, mis andsid ülevaate inimeste eluasemetüüpidest. Andmeanalüüsiks kasutati erinevaid kirjeldava statistika meetodeid, mida analüüsiti programmi SPSS abil. Töö tulemused näitasid, et nii eestlased kui venelased on oma eluasemega suuremas osas rahul, vaatamata sellele, kas regioon või linnaosa on ühe või teise rahvuse poolt ülekaalus. Töö on oluline, kuna antud teemat on varasemalt väga vähe uuritud. Tulemused aitavad rohkem mõista, kui rahul rahvusrühmad üldiselt Eestis on ja mis võivad olla rahvusrühmade segregatsiooni põhjused.

Märksõnad: rahulolu, eluase, rahvusrühmad

CERCS kood: S230 Sotsiaalne geograafia

Abstract

Housing satisfaction of ethnic groups in different regions of Estonia

The aim of the bachelor's thesis is to find out how satisfied are the two largest ethnic groups (Estonians and Russians) in Estonia in different regions of Estonia and whether the satisfaction assessments can reflect the reasons for ethnic segregation. The work used two integration monitors from 2015 and 2017 and respondents were Estonians and Russians living in Estonia. Also aggregated data from 2011 about population and housing census were used to get information about types of housing. Various methods of descriptive statistics were used and analyzed using SPSS. As a result, both Estonians and Russians are mostly satisfied with their housing, whether the region or district is dominated by one or another nation. Importance of this work is that very little research has been done on this topic. The results help to understand how satisfied ethnic groups are in Estonia and what may be the reasons for ethnic segregation.

Keywords: satisfaction, housing, ethnic groups

CERCS code: S230 Social geography

Sisukord

Sissejuhatus.....	4
1. Teoreetiline ülevaade	6
1.1 Rahulolu eluasemega.....	6
1.2 Immigrantrahvastiku elukohavalikud ja segregatsioon.....	7
1.3 Rahvuskoosseisu kujunemine Eestis	9
1.4 Rahvusrühmade erinevused Eestis	10
1.5 Rahulolu uurimine Eestis	12
2. Andmed ja metoodika.....	13
2.1 Andmed	13
2.1.1 Integratsiooni monitooring	13
2.2 Metoodika.....	14
3. Tulemused.....	16
3.1 Rahvusrühmade koosseis ja eestlaste ja venelaste peamised eluruumitüübid Eesti eri piirkondades	16
3.2 Eestlaste ja venelaste eluasemega rahulolu hinnangute erinevused	19
3.3 Eestlaste ja venelaste rahulolu eluasemega Eesti regioonides	19
3.4 Eestlaste ja venelaste rahulolu eluasemega Tallinnas	20
4. Arutelu	22
Kokkuvõte.....	25
Summary.....	26
Tänuavaldused	28
Kirjandus	29
Lisad	33

Sissejuhatus

Statistikaameti andmete põhjal oli eestlaste osakaal Eestis 2020. aastal 68,4%, venelaste osakaal 24,6% ja 5,8% kuulub muu rahva esindajatele (Statistikaamet, 2020). Nende numbritega on Eesti üks suurima välispäritolu rahvastiku osatähtsusega riike Euroopas (Puur, Sakkeus, 2017). Võrdlevaid uurimusi on Eesti kahe suurema rahvusrühma (eestlaste ja venelaste) vahel tehtud alates sellest, kui nõukogudeaegse sisserände tõttu vene rahvusest esindajate arv Eestis kasvama hakkas. Eestisse saabunud inimesed asusid elama valdavalt suurematesse linnadesse ja tööstuspiirkondadesse, linnades omakorda koonduti uutesse paneelelamupiirkondadesse, sest sisserändajatel oli kohe saabudes vaja eluaset. Nõukogude perioodil alguse saanud rahvusrühmade elukohapõhine eraldatus ehk elukohasegregatsioon on püsinud siiani (Mägi, Leetmaa, *et al.*, 2016).

Etniline elukohasegregatsioon on Eestis saanud palju tähelepanu nii meedias kui ka akadeemias (Kamernik, 2014; Korts, 2019; Mägi *et al.*, 2016) ja palju on arutletu selle üle, kas segregatsioon on vabatahtlik ja inimeste soov on elada samast rahvusest inimestega koos või on see sunnitud valik ja seotud inimeste majanduslike võimalustega. Rahulolu oma eluasemega, mis mõjutab oluliselt ka inimeste üldist eluga rahulolu ja ka näiteks rändekäitumist, on üks tegur, mille uurimine võib aidata sellele küsimusele vastuseid saada. Kui inimesed on rahul oma eluasemega, siis ei mõtle nad tavaliselt kolimisele ja on õnnelikud seal, kus elavad. Kui aga inimesed ei ole rahul oma eluasemega, siis nad kas kolivad või kui selleks võimalust ei ole, siis elavad vähem rahulolevalt samas kohas edasi. Rahvusrühmade rahulolu ei ole siiani Eestis väga palju uuritud ning samuti ei ole teada, kas rahvusrühmade rahulolu erineb piirkonniti. Selle töö eesmärk on teada saada, milline on kahe Eesti suurema rahvusrühma (eestlaste ja venelaste) rahulolu Eesti eri piirkondades ning seeläbi paremini mõista, kas rahulolu hinnangud võivad peegeldada etnilise segregatsiooni põhjuseid. Töö käigus otsitakse vastuseid järgmistele uurimisküsimustele:

- Kas ja millised erinevused esinevad eestlaste ja venelaste rahulolus eluasemega?
- Milline on rahvusrühmade rahulolu oma eluasemega Eesti eri piirkondades?
- Kuidas on rahvusrühmade rahulolu Eesti eri piirkondades aja jooksul muutunud (2015-2017)?

Töö peamine andmeanalüüs põhineb 2015. ja 2017. aasta integratsiooni monitooringu andmetel. Taustainfoks võeti kasutusele ka rahva- ja eluruumide loenduse agregeeritud andmed aastast 2011. Töö andmeanalüüsiks koostati erinevaid sagedus- ja risttabeleid

programmi SPSS abil. Rahvusrühmade rahulolu hinnangute erinevuste kontrollimiseks kasutati mitteparameetrilist Mann-Whitney U-testi.

Uurimistöö koosneb neljast suuremast osast. Esimene osa on teoreetiline ülevaade, mis on jagatud neljaks alapeatükiks. Esimesena selgitatakse, mida eluasemega rahulolu üldiselt tähendab. Kuna töö keskendub rahvusrühmade (enamusrahvus, vähemusrahvus) eluasemega rahulolule, antakse seejärel varasemate uuringute näitel ülevaade, millised on sisse­rändajate peamised elukohavalikud ja need kujundavad segregatsiooni. Seejärel tuleb juttu rahvuskoosseisu kujunemisest Eestis ja lõpuks ka üldiselt rahulolu uurimisest Eestis. Teine peatükk selgitab töös kasutatud andmeid ja metoodikat, lisaks selgitatakse põhjalikumalt ka integratsiooni monitooringut, mis on uurimistöö peamine andmeallikas. Kolmas peatükk räägib saadud tulemustest, mille üle neljandas peatükis arutletakse.

1. Teoreetiline ülevaade

1.1 Rahulolu eluasemega

Eluasemega rahulolu on üks peamisi tegureid, mis annab inimese elule kvaliteetse väärtuse ja mõjutab sealjuures ka inimese üldist rahulolu (Bond *et al.*, 2012; Kemeny, 2001). Eluasemega rahulolu on seotud elamu suuruse, kvaliteedi ja ka naabruskonnaga. Suurus ja kvaliteet on peamised tegurid, mida inimesed oma uue eluaseme valikus oluliseks peavad ja seetõttu on need tihtipeale ka faktorid, mis inimesi ka kolima sunnivad (Roberts-Hughes, 2011). Aga eluasemega rahulolu pole ainult seotud füüsiliste aspektidega vaid eluasemega rahulolu mõjutab ka vaimne keskkond nagu kuuluvus, turvatunne ja asukoha hea maine (Bond *et al.*, 2012). On tehtud palju erinevaid uuringuid, et selgitada üldised omadused, mis inimeste eluasemega rahulolu mõjutavad. Järgnevalt antakse neist ülevaade.

Inimesed valivad endale eluaseme vastavalt võimalustele ja vajadustele. Sellest tulenevalt saab öelda, et inimesed kellel on rohkem võimalusi, näiteks majanduslikult, võivad oodata ka suuremat rahulolu tulevases elukohas, kuna rahaliselt on piiranguid vähem ja elukohavalikul võimalused suuremad (Landale, Guest, 1985). Suurem sissetulek ja paremad elamistingimused võimaldavad elada piirkonnas, kus on parem ligipääsetavus linnale, lastega pered leiavad paremad koolid ja lasteaiad ja ka kuritegevuse tase on madalam (Mohan, Twigg, 2006; Harris, 2001; Parkes, Kearns, Atkinson, 2002).

Rahulolu on seotud sellega, kui kaua inimesed konkreetsetes elukohas elavad. Inimesed, kes elavad ühes kohas kauem, on oma eluasemega rohkem rahul, kuna on tekkinud eluaseme ja piirkonnaga emotsionaalne side ning aja jooksul tekkinud lähedasemad suhted naabruskonnaga (Lu, 1999). Näiteks on leitud, et kui inimesed on rahul oma naabritega, on suurem tõenäosus, et ollakse ka üldiselt oma eluasemega rahul (Mohan, Twigg, 2006). Samas on ka leitud, et põhjus miks inimesed on jäänud ühte kohta pikemaks ajaks, on majanduslik seis, mis tähendab, et ei leita uusi elukohti vastavalt neile sobivas hinnaklassis või piirkonnas ja inimesed on sunnitud püsima jääma algsesse elukohta kuni võimalusi rohkem tekib. Seetõttu on aja jooksul mõnes piirkonnas rahulolu hoopis langenud (Clark, Deurloo, Dieleman, 2006).

Eluasemega rahulolu on seotud ka hoone tüübiga. Euroopas tehtud uuring näitas, et kui võtta vaatluse alla vanad paneelmajade piirkonnad, siis väga suur osa inimestest polnud oma elukohaga rahul. Uuring näitas ka seda, et suurel hulgal neist puudus võimalus lahkumiseks, kuid see esines peamiselt vanemas generatsioonis. Paneel elamupiirkondi ehitati

eluasemepuuduse tõttu pärast Teist maailmasõda terves Euroopas ja seega on hooned juba üsna vanad ja olukord neis on aja jooksul halvenemas. Probleemsed elutingimused vanades kortermajades on kindlasti ka põhjus, mis inimeste rahulolu oma eluasemega alandab ning elukohta vahetama sunnib (Musterd, Kempen, 2007).

Uurides inimeste rahulolu oma eluasemega, jääb väga paljudest tehtud uuringutest silma, et suur mõju on ka vähemusrahvaste olemasolul. USA ja Hollandi näitel on immigrantide osakaal seotud madalama rahuloluga ja paarid, kellel on oodata pere kasvu, eelistavad mujale kolida ning suurpered proovivad samuti sellistest piirkondadest hoiduda (Dekker, 2013; Galster, Hesser, 1981; Goyette, Iceland, Weininger, 2014; Harris, 2001). Ka linna ja äärelinnade liikumist analüüsides selgus, et üheks põhjuseks, miks enamusrahvas on hakanud järjest rohkem suurematest linnaosadest linna äärealadele kolima, on põhjuseks vähemusrahvaste osakaalu tõus (Frey, 1979). Põhjuseks võib olla, et uurimuste käigus on leitud seoseid, et nendes piirkondades, kus suure osa elanikkonnast moodustava vähemused, on suurem võimalus, et piirkonnas elab rohkelt vaeseid, on kõrgem kuritegevus ja ka koolide tase ning kvaliteet on madalam kui piirkondades, kus elab ülekaalukalt rohkem kohalikke (Harris, 2001).

Nagu eelnevalt kirjeldatud, võivad rahulolu mõjutada paljud erinevad tegurid, mida omakorda mõjutavad inimeste vahetud kogemused elukeskkonnas. Seega on eluasemega rahulolu väga individuaalne ja erinevad inimesed võivad eluasemega rahulolu puhul hinnata palju erinevaid aspekte – kes mõtleb selle all rohkem eluaset ja konkreetset eluruumi, kus elatakse, kes aga mõtleb eluasemega rahulolu all ka laiemalt naabruskonda ja eluruumi ümbritsevat. Kuigi rahulolu eluasemega on väga lai mõiste ja inimesed võivad tõesti mõista selle all erinevaid asju, siis on see sellegipoolest oluline indikaator inimeste üldise elukeskkonnaga rahulolu kohta.

1.2 Immigrantrahvastiku elukohavalikud ja segregatsioon

Kuna see töö keskendub rahvusrühmade eluasemega rahulolule, siis antakse järgnevas alapeatükis ülevaade teguritest, mis mõjutavad rahvusrühmade elukohavalikuid ja ka etnilise elukohasegregatsiooni kujunemist. Eluasemega rahulolu analüüsides tuleb aga tähelepanu pöörata ka segregatsiooni võimalikele põhjustele. Segregatsioon on pidevalt olnud aktuaalne teema ja järgnevalt ongi välja toodud mõned varasemad uuringud, mis selgitavad immigrantrahvastiku elukohavalikuid ja segregatsiooni kujunemist.

Sisserändajad valivad uude sihtkohariiki jõudes elupaikadeks peamiselt riigi suuremaid linnu, kuna võimalused töö ja elukoht leida on neis suuremad. Paljudel immigrantidel pole aga võimalust kohe tööturule astuda, mis tähendab, et nad on majanduslikult piiratud ja peavad valima linnast odavama piirkonna või lihtsalt väiksemate võimalustega eluaseme (Leetmaa, 2017). Elades halvemates tingimustes, on ka vähemusrahvaste seas palju neid, kelle rahulolu elukeskkonnaga on seetõttu madalam (Boschman, 2018).

Sisserändajate elukohavalikutel leidub üldiselt kolme tüüpi inimesi. Mõned on sunnitud elama vähemusrahvuste kõrge osakaaluga piirkondades kas majanduslike või sotsiaalsete probleemide tõttu. On sisserändajaid, kes otsustavad uues riigis elama asuda omakeelsesse keskkonda, kuna see on nende endi soov elada piirkonnas, kus saab vabalt suhelda ja ilmselt on kergem ka keeleliselt tööd leida. Ning on ka neid, kes kasutavad vastavaid piirkondi vaid ajutise eesmärgi nimel, teades, et tulevikus soovivad kohalike ellu paremini sisse sulanduda ning elama asuda ka nende piirkonda (Logan, Zhang, Alba, 2013).

Saksamaa näitel on näha, et sisserändajad, kes algselt soovivad elama asuda piirkondadesse, kus on palju kohalikke, et õppida keelt ja kohaneda kiiremini, kogevad hoopis erinevaid takistusi soovitud naabruskonda kolimisel. Sisserändajad tunnetavad diskrimineerimist ja tekib olukord, kus neil polegi muud võimalust kui kolida piirkondadesse, kus on rohkem rahvuskaaslast, sest seal võetakse nad paremini omaks. Lisaks sellele on vähemusrahvaste esindajatel ka korteri üürimisega rohkem probleeme kui kohalikel, kuna korteriomaniikud teevad juba varakult eeldused, et sisserändajal on vähem raha, mis võib tulevikus tuua probleeme üüri tasumisega (Dill, Jirjahn, 2014).

Paljud sisserändajad valivad teadlikult piirkondi, kus elavad muust rahvusest inimesed kuna nad eelistavad elada kohtades, kus elavad nendega sarnased inimesed. Sarnaste omadustega naabrid panevad inimesed end turvalisemalt tundma, parem on leida tööd ja tutvused on kiiremad tulema (Dekker, 2013; Walks, Bourne, 2006). Siiski on immigrandina vahe, kas kolida piirkonda, kus elavad juba muust rahvusest inimesed, kuid kes pole sinu rahvusest, või kolida omakeelsesse piirkonda. Pahameel teistesse vähemusrahvustesse on sisserändajatel siiski tunduvalt väiksem, kui see on kohalikel (Boschman, van Ham, 2015).

Sisserändajate koondumine võib mõjutada ka enamusrahvaste valikuid, rändekäitumist ja seeläbi ka segregatsiooni kujunemist. Bolti ja Kempeni (2009) poolt tehtud uuringus toodi välja, et enamusrahvas kolib suurema tõenäosusega välja piirkondadest siis, kui sisserändajate osakaal mingis piirkonnas kasvab. Vähemused jäävad oma piirkonda pikemaks ajaks elama

või kolivad teise vähemusrahvaste enamusega piirkondadesse. Lisaks leidis uuring, et kõrgema haridusega sisserändajad liiguvad suurema tõenäosusega aja jooksul piirkondadesse, kus on enamusrahvus ülekaalus. Madalama haridusega sisserändajad jäävad pigem enda sarnaste sekka (Bolt, Kempen, 2009).

Tavapärastelt on suur hulk sisserändajaid asunud elama pärast Teist maailmasõda ehitatud suurtesse paneelelamurajoonidesse. Peamiselt sai uute paneelelamupiirkondade ehitamine alguse üldisest eluasemepuudusest. Olemasolevad paneelmajad kaotasid aga aja jooksul atraktiivsuse ja kuna järjest rohkem hakati ka linnale lähemale elamuid ehitama, siis tekkis ka palju muid alternatiive kus elada (nt eeslinn, siselinn). Kortermajade väärtus ja hinnad langesid. Paljud inimesed, kel oli selleks võimalusi, otsustasid piirkonnast lahkuda. Püsima jäid elanikud, kes olid seal terve oma elu elanud ning ei tahtnud sealt lahkuda ning need, kel majanduslik seis ei lubanud elukohta vahetada (Musterd, Kempen, 2007). Paneelelamupiirkondi seostatakse sageli etnilise ja sotsiaal-majandusliku segregatsiooniga (Tammaru *et al.*, 2016), kuid tegelikult ei ole väga palju teada, mis segregatsiooni täpsemalt põhjustab ja kui palju on koondumine seotud inimeste võimaluste ja valikutega.

1.3 Rahvuskoosseisu kujunemine Eestis

Kui mitte-eestlaste osakaal oli veel enne Nõukogude aega üsna väike, siis peale vene võimude saabumist Eesti aladele olukord muutus. Kuna Eesti kuulus Nõukogude Liitu, siis olid Eesti alad avatud justkui kõigile ja eri rahvustest inimesi hakkas suuremahuliselt sisse rändama. Sisseränne oli peamiselt suunatud ja seotud tööstuse arendamisega (eelkõige Kirde-Eestis ja teistes suuremates linnades ja nende ümbruses) ja sõjaväelaste Eestisse saabumisega. Venelastele, kes töö leidmise järel Eestisse kolisid, järgnesid tihtipeale ka pere ja sugulased. Nooremad pered otsustasid siin ka abielluda. Mitte-eestlased koondusid peamiselt Tallinnasse ja Kirde-Eestisse. Venekeelse elanikkonna osakaal kasvas kiirelt ja lõpuks hakkas nii mõneski piirkonnas vähemuste osakaal moodustama enamuse (Kala, 1992; Tammaru, Kulu, 2003). Rahvaarv hakkas nii Tallinnas, Narvas kui ka Peipsiäärsetes alades tõusma. Kuna sisserändajad tulid valdavalt Venemaalt ja ka teistest Nõukogude Liidu riikidest, siis rääkisid nad peamiselt vene keelt ning seepärast tekkis paljudesse piirkondadesse ka venekeelne infrastruktuur (nt koolid ja lasteaiad) (Kala, 1992).

Nagu ka mujal Euroopas olid uued paneelelamud algselt üldise eluasemepuuduse parandamiseks, aga kui sisserändajate hulk hakkas hoogsalt kasvama, suurenes eluasemepuudus veelgi. Uutel sisserändajatel puudus elukoht ja seetõttu suunati nad riigi poolt

elama eelisjärjekorras just paneelalamupiirkondadesse. Peamisteks kohtadeks said linnadesse ehitatud paneelalamupiirkonnad. Tallinnas näiteks Mustamäe, Lasnamäe, Õismäe (Haabersti) Pelguranna (Põhja-Tallinn) ja Tartus Annelinn (Leetmaa, 2017).

Pärast Nõukogude Liidu lagunemist läksid paljud tagasi oma endisesse elukohariiki ja mitte-eestlaste osakaal vähenes 27%, eestlasi lahkus tunduvalt vähem, kõigest 3%. Paljud inimesed olid aga olukorraga juba harjunud ja otsustasid ka pärast Nõukogude Liidu lagunemist Eestisse jääda (MTÜ Inimõiguste Instituut, 2015). Noorematel sisseerändajatel oli side Venemaaga väiksem, kuna olid suure osa oma elust just Eestis elanud, seega polnud otsest põhjust ka tagasi minna. Leidus ka neid, kes kogesid riigisisest lahkumist ja tundsid, et tahavad tagasi oma kodumaale minna, kuid see oli levinud pigem vanemas generatsioonis (Tammaru, 1997).

Nõukogudeaegse sisseerände tagajärjel moodustab välispäritolu rahvastik umbes kolmandiku kogu Eesti elanikkonnast ja uurimused on näidanud, et Eesti ühiskond on keelepõhiselt eraldunud (Statistikaamet, 2020, Mägi *et al.*, 2016). Enamuse välispäritolu rahvastikust moodustavad venelased ja seetõttu on säilinud ka venekeelsed koolid ja lasteaiad. Kuna sama keelt kõnelevaid inimesi on teatud linnades rohkem, on nõukogudeaegne elukohasegregatsioon samuti püsunud. Enim mitte-eestlasi on koondunud Tallinnasse ja Ida-Virumaale, kus omakorda elatakse siiani suuresti nõukogudeaegsetes paneelalamupiirkondades (MTÜ Inimõiguste instituut, 2015).

1.4 Rahvusrühmade erinevused Eestis

Vähemusrahvused on alati olnud põnev teema ja seda on erinevatel viisidel ka uuritud. Suure vaatluse all on mobiilsus ja inimeste liikumine, kuidas vähemusrahvad linnasiseselt, äärelinnades ja maapiirkondades liiguvad ja kuidas see etnilist koosseisu mõjutab. Nagu ka mujal on uurimused enamusrahvuse kohta näidanud, siis ka Eestis kolib enamusrahvus vähemusrahvuse ülekaaluga piirkondadest välja, kuna eelistatakse rännata oma keelse keskkonda. Sama kehtis venekeelse elanikkonna kohta, ka nemad eelistavad elada koos oma rahvuskaaslastega, kus on oma keelne infrastruktuur ja sotsiaalsõrgustik. Venelaste puhul oli vähemusrahvuste osakaalu vähenemist märgata vaid siis, kui koliti linnast eemale. Sellega seotud põhjusi on aga vähe uuritud ja on säilinud võimalus, et venelaste otsused pole mitte ainult eelistus vaid ka muude võimaluste puudumine (Mägi *et al.*, 2016; Silm, Ahas, Mooses, 2017; Toomet *et al.*, 2015). Leetmaa (2017) uuringus selgus, et immigrantide seas oli palju neid, kes elukohta vahetades asusid elama järgmisesse sarnasesse paneelmajade piirkonda.

Segregeeritus püsib ka vaba aja veetmisel, kuna on vähe üritusi mis on kõigi rahvuste jaoks neutraalsed ja seetõttu võimaldaks erinevaid rahvusi omavahel kokku viia. Heaks näiteks on Kamerniku uurimuses välja toodud kinod ja teatrid, kus keeleliselt on valmistatud kaks eri versiooni, et mõlema grupi esindajad saaksid osa võtta, kuid seda ikkagi eraldi omakeelses keskkonnas. Tutvused, mis on saadud tööalaselt tekitavad samuti segregatsiooni, kuna töötades omakeelses keskkonnas vähenevad võimalused tutvuda teisest rahvusest inimestega (Kamernik, Tammaru, Toomet, 2014; Toomet *et al.*, 2015). Peamine suhtlus erinevate rahvuste vahel jääb keskkonda, kus suhtlus on justkui pääsmatu, nagu seda tuleb ette teenindussektoris, ühistranspordis või tööalaselt (Korts, 2009).

Segregatsiooni hajumist takistab üha rohkem ka noorem generatsioon, kelle etnilised erinevused avalduvad nii ruumilises käitumises kui segregatsioonis. Praeguseks suuremal osal vanemal generatsioonil on minevikus toimunud poliitiliste sündmuste tagajärjel vene keel vähemalt suhtlustasandil selge, kuid noorematel on keeleline kogemus tunduvalt väiksem. Vastastikune suhtumine teistesse rahvustesse on üldiselt salliv, kuid selgus, et tutvusringkonda on inimesed valmis teist rahvust vähem võtma, ilmselt saabki siin otsustavaks keeleline barjäär. Eesti piires on näha suuremat sallimatust just Tallinnas, kus vähemusrahvaste osakaal on justkui samaväärne eestlaste osakaaluga. Üldiselt kehtib negatiivne hoiak eestlaste poolt vähemusrahvustesse noorema generatsiooni poolt, kellel on vähene kokkupuude vastava rahvusega ja kelle hoiakud põhinevad eakaaslaste või loetud materjalide põhjal (Korts, 2009). Venekeelse pere noorte valikud käitumises võivad olla aga tahtmatult mõjutatud nende vanemate poolt, kuna nooremate tutvus teiste inimestega saab alguse vanemate tutvusringkondadest. Samuti ei eita kaasa venekeelsed koolid ja lasteaiad. Kui noored on igapäevaselt ümbritsetud vaid omakeelse keskkonnaga, on raske kohalikega sõprussidemeid luua (Silm *et al.*, 2017).

Lisaks eelnevale on rahvusvahelisi erinevusi märgata ka tööalaselt. Kui eestlased on pigem koondunud suuremate linnade keskustesse ja ametialaselt on rohkem levinud kvalifitseeritud töökohad, siis venelaste puhul on olukord vastupidine. Töökohad paiknevad peamiselt eemal kesklinnast ja ka tööalaselt teevad venekeelsed pigem lihttööd. Venekeelsete perede lapsed võivad ka siinpuhul saada mõjutust oma vanematelt, kes asuvad tööle sarnastele ametitele (Silm *et al.*, 2017; Toomet *et al.*, 2015).

Kõik eelnev annab aimu, et aja jooksul pole eestlaste ja venelaste käitumine omavahel veel sarnaseks muutunud ja segregatsiooni probleem on säilinud.

1.5 Rahulolu uurimine Eestis

Eestis on inimeste rahulolu teemasid vähe käsitletud. 2020 aastal tehti uuring Eestis elavate inimeste seas, kus uuriti inimeste rahulolu erinevatel teemadel, kaasaarvatud rahulolu elukeskkonnaga (rahvust eraldi ei vaadatud). Selgus, et koguni üle 80% vastajatest on oma elukeskkonnaga rahul, kuid tuleb ka tõdeda, et väga rahul on siiski väga vähesed. Juhuvalimiga valitud Eestis elavatest inimestest elavad kõige rahulolevamad inimesed Põhja-Eestis, kus koguni 17,7% vastanutest olid oma elukeskkonnaga väga rahul. Regiooniti kõige vähem rahul on Kirde-Eestis, kus väga rahul olevate protsent oli 7,6. Uuringus võeti vaatluse alla ka Tallinna linnaosad, kus kõige rahulolevad on pärit Pirita linnaosast, kus lausa 28% inimestest on oma elukeskkonnaga väga rahul ja kõige vähem ollakse rahul Lasnamäel, kus väga rahul olevate inimeste protsent on kõigest 6,2 ning ka „pigem mitte rahul“ vastanute protsent oli teistest tunduvalt suurem (Statistikaamet, 2020).

Turu-Uuringute poolt tehtud rahuloluküsitlus võttis vaatluse alla ainult Tallinna piirkonna. Töö puhul analüüsiti rahulolu asukohta, mugavuste, seisukorra ja suuruse põhjal. Arvestades nelja faktorit, saadi tulemuseks, et üle 80% Tallinna elanikest on eluasemega kas väga või pigem rahul. Samuti on välja toodud eluase analüüsides hoone tüüpe, kus selgus, et enamik, koguni 86% elab kortermajades. Huvitavaks osutus aga see, et kortermajad pole inimeste esimene eelistus, vaid seda on siiski eramud. Töö toob välja küll inimeste rahulolu küsimused erinevatel teemadel, kuid ei keskendu erinevatele rahvustele, vaid üldiselt kõikidele tallinlastele (Turu-Uuringute AS, 2020).

Lisaks nendele on rahulolu teema esinenud õpilaste lõputöodes. Peamiselt on aga rahulolu seotud üldisemalt elukeskkonnaga või naabritega ja mitte konkreetse eluasemega, kus elatakse (Kangur, 2013; Org, 2013; Tamm, 2014).

Antud uurimustöö aga võtab vaatluse alla samuti rahulolu küsimuse, kuid keskendutakse eluasemele ja võrreldakse kahe Eesti peamise rahvusrühma (eestlaste ja venelaste) rahulolu. Lisaks vaadatakse töös kas ja kuidas on tulemused aja jooksul muutunud. Tulemused võiksid aidata mõista ka Eestis püsiva etnilise segregatsiooni põhjuseid.

2. Andmed ja metoodika

2.1 Andmed

Töö andmeanalüüs põhineb peamiselt 2015. ja 2017. aasta integratsiooni monitooringu andmetele. Võimalus oleks olnud kasutada ka 2011. aasta integratsiooni monitooringu andmeid, kuid kuna selles andmesikus puudus eluasemega rahulolu küsimus, mis on selle töö põhifookuses, siis jäeti need andmed analüüsist kõrvale. Andmed andis Tartu Ülikooli geograafia osakonnale kasutada Balti Uuringute Instituut, kes on aastaid olnud uuringu teostaja. Luba selle töö jaoks monitooringu andmeid kasutada andis Tartu Ülikooli Rände- ja linnauuringute keskus, kes andmeid hoiustab. Lisaks integratsiooni monitooringule kasutati töös 2011. aasta rahva- ja eluruumide loenduse agregeeritud andmeid eluruumitüübi kohta. Hilisemaid andmeid elamutüüpide kohta polnud võimalik saada. Andmestik pakkus olulist taustainfot selle kohta, millises eluruumitüübis elavad rahvusrühmad Eesti eri piirkondades. Rahvusrühmade sageduste ja selle muutuste kohta saadi andmeid Eesti Statistikaameti avalikust andmebaasist.

2.1.1 Integratsiooni monitooring

Integratsiooni monitooringuid koostatakse Eestis alates 2000 algusest. 2020. aasta integratsiooni monitooring, mis ilmus selle aasta mais, on kokkuvõttes kaheksas integratsiooni monitooring, mis on Eestis tehtud. Uuringu eesmärk on anda ülevaade Eestis elavate eestlaste ja teistest rahvustest inimeste arvamustest ja hoiakutest erinevatel teemadel. Suur rõhk pannakse välispäritolu rahvastiku teemadele, kuidas nende arvamused ja hinnangud erinevad eestlaste arvamustest ja kuidas on sisserändajate integratsioon kulgenud. Suurimaks vähemusgrupiks Eestis on venelased, seega tulemustes on oluline roll just nende vastustel. Inimesed valitakse põhiküsitlusse juhuslikkuse alusel, seega saab saadud tulemusi üldistada tervele Eestile. Küsitlusse kaastakse Eesti elanikud alates 15. eluaastast ja küsitlused toimuvad vastavalt kas eesti, vene või inglise keeles. Lisaks põhiküsitlusele korraldatakse kvalitatiivsed uuringud (nt süva- ja fookusgrupi intervjuud), kus keskendutakse täpsemalt näiteks lõimumisprotsessi teemadele, et saada konkreetsemad vastused väiksematest rühmadest (Integratsiooni monitooring, 2011).

Monitooringud on tavapäraselt valminud Kultuuriministeeriumi, Balti Uuringute Instituudi, SA Poliitikauuringute Keskus Praxis ja Eestis tegutsevate ülikoolide koostöös. Kuigi paljud

küsimused on aastate jooksul muutunud, on suur osa küsimustest olnud aastate jooksul sarnased ja võimaldavad tänu sellele jälgida muutusi ajas (Integratsiooni monitooring, 2011).

Integratsiooni monitooringute peamised uurimisteedad on aastate jooksul jäänud üldiselt sarnaseks ja küsitluses on tavapäraselt keskendutud tööturule, haridusele, keeleoskusele, rahvussuhetele ja meediakasutusele. Küsitluses on aastate jooksul olnud sees ka mitmed inimeste rahulolu puudutavad küsimused (nt rahulolu tööga, eluasemega, perekonnaeluga), kuid monitooringu aruannetes ei ole need suurt tähelepanu saanud. See töö võtabki vaatluse alla just eluasemega rahulolu teema ja võrdleb muutusi rahvusrühmade eluasemega rahulolus kahel monitooringu aastal, kui eluasemega rahulolu küsimust küsiti – aastatel 2015 ja 2017.

2.2 Metoodika

Antud töös keskenduti Eesti kahe suurema rahvusrühma, eestlaste ja venelaste, analüüsile. Tulemusi analüüsiti samade regioonide kaupa, mida kasutati integratsiooni monitooringu aruande analüüsis: Põhja-Eesti (Harjumaa ja Lääne-Virumaa), Lääne-Eesti (Läänemaa, Pärnumaa, Saaremaa, Hiiumaa), Kesk-Eesti (Raplamaa, Järvamaa, Jõgevamaa) ja Lõuna-Eesti (Tartumaa, Viljandimaa, Valgamaa, Põlvamaa, Võrumaa). Tallinna ja Ida-Virumaad vaadati regionaalsest jaotusest eraldi, kuna enamuse Eesti välispäritolu rahvastikust paikneb just seal. Lisaks analüüsiti tulemusi Tallinnas ka linnaosade kaupa (Põhja-Tallinn, Haabersti, Kesklinn, Kristiine, Lasnamäe, Pirita, Mustamäe ja Nõmme).

Rahulolu teemadel esitati inimestele valikvastustega küsimusi, mille seast tuli valida, kas inimene on oma eluasemega “üldse mitte rahul” (väärtusega 1), “mitte eriti rahul” (väärtusega 2), “üsna rahul” (väärtusega 3) või “täiesti rahul” (väärtusega 4). Tegemist on järjestustunnusega ehk vastusevariandid on esitatud intensiivsuse järgi kasvavalt. Selle töö andmeanalüüsist jäeti välja vastused “ei oska öelda”, sest sel kategoorial puudus selles töös sisuline väärtus.

Töö andmeanalüüsiks kasutati erinevaid kirjeldava statistika meetodeid (sagedus- ja risttabelid) ning andmeid analüüsiti programmi SPSS abil. Tulemuste analüüsiks tehti ka mitteparameetriline test - Mann-Whitney U test. Kuna antud töös olid vastusevariandid järjestustunnusega ja tunnus ei olnud normaaljaotus, osutus antud test sobivaks. Selle abil on võimalik kontrollida keskväärtuste erinevusi (Iher, 2005). Antud töös võeti analüüsiks eluasemega rahulolu ning rahvused. Tõenäosus on oluliselt erinev kui $p=0,05$.

Eestis on venelased valdavalt kogunenud just nõukogudeaegsetesse korteritesse ja rahvusrühmade vahel esineb selles osas eri piirkondades suuri erinevusi. Seega otsustati töös rahulolu hinnangute kõrvale vaadata ka, millises eluruumitüübis inimesed elavad. Elamutüübid annavad hea taustainfo ja võimaldab hinnata kas rahulolu võib olla seotud eluruumitüübiga.

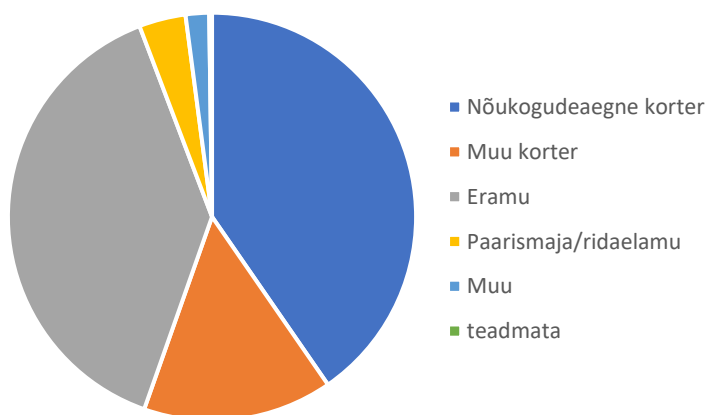
3. Tulemused

3.1 Rahvusrühmade koosseis ja eestlaste ja venelaste peamised eluruumitüübid Eesti eri piirkondades

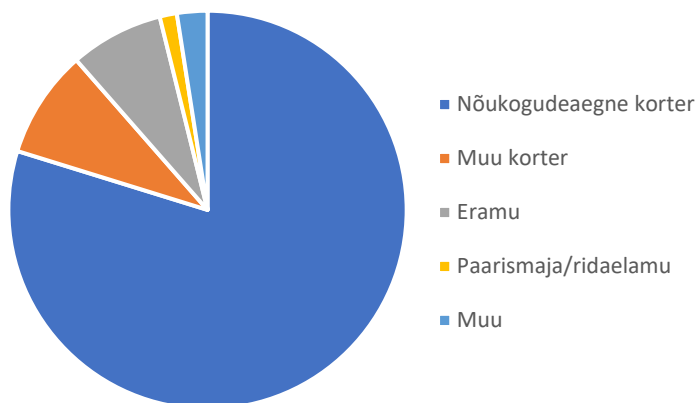
Enamus Eesti venelastest elab kahes Eesti maakonnas – Harjumaal (56,9%) ja Ida-Virumaal (31,9%) (Statistikaamet 2017). Enamus eestlastest elab Harjumaal (44,3%) ja Lõuna-Eestis (27,6%). Väga suuri muutusi integratsiooni monitooringu aastate jooksul (2015 kuni 2017) ei ole rahvusrühmade piirkondlikus koosseisus toimunud (vt lisa 1). Regiooniti elab Eestis venelasi kõige rohkem Ida-Virumaal, koguni 73,1%. Harjumaal elab seal kõigest 29,3%. Eestlasi elab kõige rohkem Kesk-Eestis (93,5%), millele järgneb Lääne-Eesti (91,7%) (vt lisa 2).

Tallinnasse on koondunud 47,5% kogu Eestis elavatest venelastest, seega elab väga suur enamus Harjumaa venelastest just linnas. Kuigi eestlaste osakaal Tallinnas on 53,2%, siis tegelikult kogu eestlastest elab seal vaid 25,1%. Linnaosade piires on venelased peamiselt koondunud Lasnamäele (61,3%) ja Põhja-Tallinnasse (42,5%). Kõige vähem elab venelasi Nõmmel (10,9%) (vt lisa 3).

Kahe rahvusgrupi eluruumitunnuseid võrreldes on märgata rahvuste vahelisi erinevusi. Võrreldes kogu Eestit on näha, et kõige levinum eluruumitüüp on nõukogudeaegne korter. Eriti hästi tuleb see välja venelaste puhul, kus koguni 79,5% venelastest elavad just nendes hoonetes (vt joonis 2). Eestlaste puhul on nõukogudeaegsete korterite ja eramute tulemused üsna samad, vastavalt 40,4% ja 38,8% (vt joonis 1). Kõige väiksem osa eestlastest ja venelastes elab paarismajades/ridaelamutes.

Joonis 1. Eestlaste eluruumitüübid 2011. aastal.

Joonis 2. Venelaste eluruumitüübid 2011. aastal.

Kõige rohkem nõukogudeaegsetes korterites elavaid inimesi leidub küll Põhja-Eestis, kuna Tallinn on üks suuremaid linnu ja ka inimeste arv on teiste linnadega võrreldes suurim. Kuid, et saada paremat ülevaadet, tuleb vaadata eluruumitüüpide osakaalu regiooniti. Venelaste puhul on kõikides regioonides suures ülekaalus nõukogudeaegsed korterid, kus nende osakaal on vähemalt üle 60% (peale Kesk-Eesti, kus osakaal on pea 40%). Kõige rohkem venelasi elab nõukogudeaegsetes korterites Ida-Virumaal, koguni üle 85%. Teisel kohal eluruumitüüpidest on eramud (vt tabel 2). Eestlaste puhul on peamiseks eluruumitüübiks regiooniti eramud, peale Ida-Virumaa ja Põhja-Eesti, kus nõukogudeaegsete korterite osakaal on kõrgeim. Kõige vähem inimesi elab eestlastest tüübis „muu“ ja venelased paarismajas/ridaelamus (vt tabel 1).

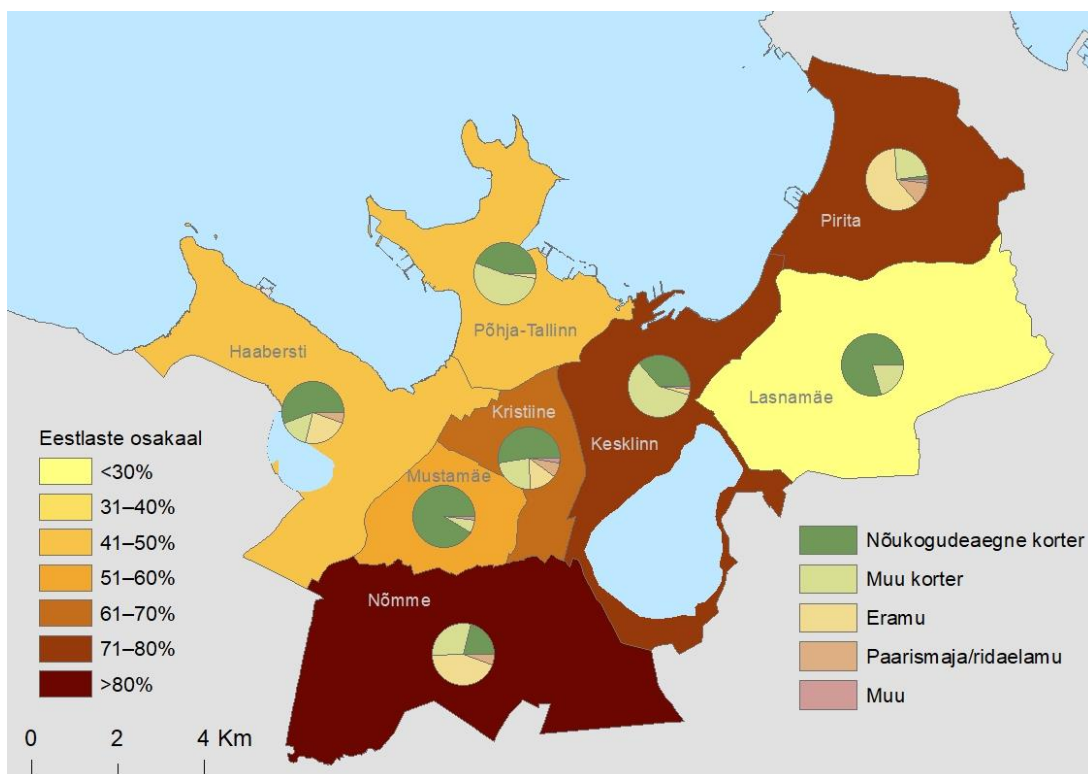
Tabel 1. Eestlaste eluruumitüübid aastal 2011 (protsentides).

	Nõukogudeaegne korter	Muu korter	Eramu	Paarismaja/ridaelamu	Muu
Põhja-Eesti	43,1	20,4	30,4	4,5	1,4
Ida-Virumaa	55,5	3,5	35,1	2,1	3,4
Lääne-Eesti	34,4	10,5	49,8	3,3	1,7
Kesk-Eesti	39,8	5,0	50,2	2,8	1,9
Lõuna-Eesti	37,8	13,9	42,4	3,2	2,5

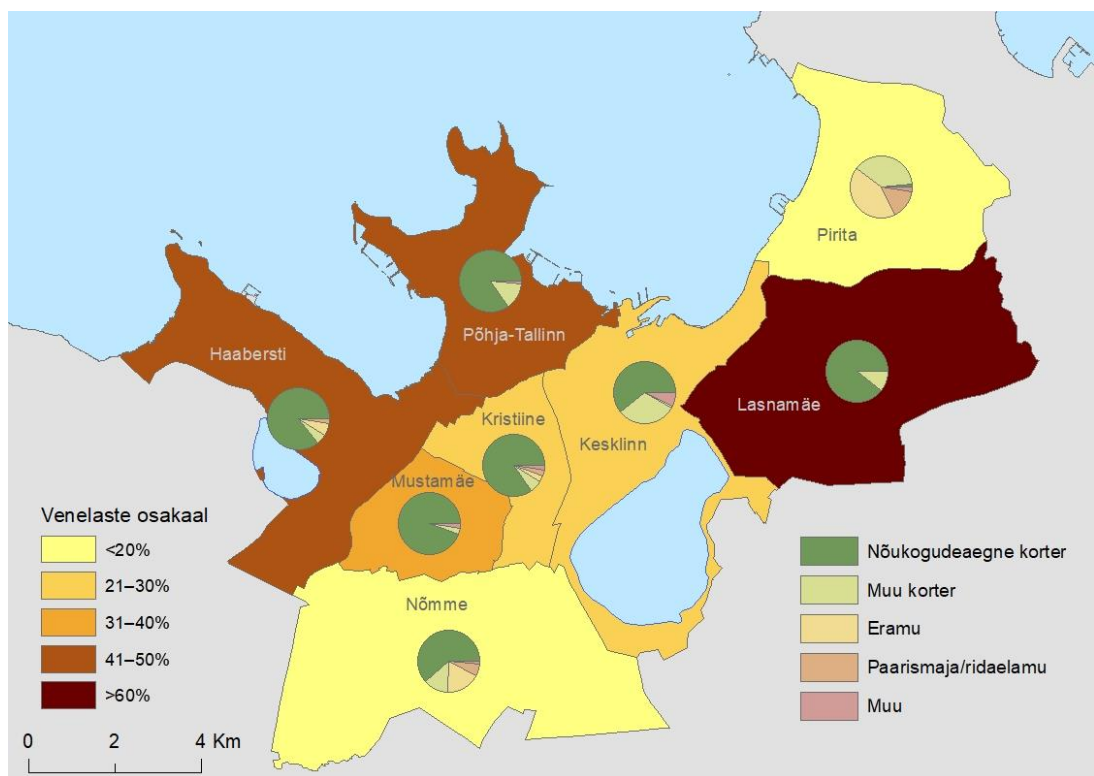
Tabel 2. Venelaste eluruumitüübid aastal 2011 (protsentides).

	Nõukogudeaegne korter	Muu korter	Eramu	Paarismaja/ridaelamu	Muu
Põhja-Eesti	79,6	10,8	6,0	1,6	1,7
Ida-Virumaa	85,6	4,8	5,2	0,8	3,1
Lääne-Eesti	64,8	12,0	16,6	2,8	3,2
Kesk-Eesti	39,9	5,5	47,7	1,9	4,2
Lõuna-Eesti	64,8	10,4	18,3	1,7	4,4

Eraldi Tallinnat vaadates on näha, et venelaste seas on ülekaalukalt kõige populaarsem eluruumitüüp nõukogudeaegsed korterid. Eestlaste puhul on need samuti populaarsed, kuid tavakorterite osakaal on mitmel pool samuti kõrge (vt joonis 3 ja joonis 4). Kui venelaste puhul elab kõikides linnaosades nõukogudeaegsetes hoonetes 60 ja enam protsenti inimestest (erandiks on Pirita, kus vanu hooneid esineb vähem), siis eestlaste puhul elab üle 60 protsenti inimestest nendes korterites vaid Mustamäel ja Lasnamäel. Populaarsusest teisel kohal on mõlemal grupil muud tüüpi korterid, eestlastel on see osakaal aga tunduvalt suurem. Tulemuste analüüsiks lisati eluruumitüüpidele lisaks ka sama aasta (2011) eestlaste ja venelaste osakaalud. Andmed lisati just Tallinna linnaosade kohta, kuna regiooniti oleks tulemused olnud liiga üldistavad. Linnaosade piires on andmed konkreetsemad ning tulemusi parem analüüsida. Piirkonniti on näha, et kuigi eestlaste ja venelaste osakaal nii Põhja-Tallinnas kui Haaberstis on üsna samad, on eluruumitüüpide erinevused üsna suured. Venelased on ülekaalukalt nõukogudeaegsetes korterites, eestlased elavad võrreldes venelastega nõukogudeaegsetes korterites neis piirkondades vähem. Kõige rohkem venelasi on kogunenud Lasnamäele, kus nende osakaal on üle 60%, eestlased elab seal oluliselt vähem, nende osakaal jääb isegi alla 30%. Vastupidine olukord esineb Nõmmel, kus eestlaste osakaal on koguni üle 80%, kus samal ajal venelasi esineb alla 20%. Vastuse „muu korter“ alla kuuluvad nii ennesõjaaegsed korterid, mida leidub palju just Põhja-Tallinnas, kui ka uued ja üsna hinnatud kortermajad.

Joonis 3. Eestlaste elukohatüübid ja osakaal aastal 2011.

Joonis 4. Venelaste elukohatüübid ja osakaal aastal 2011.

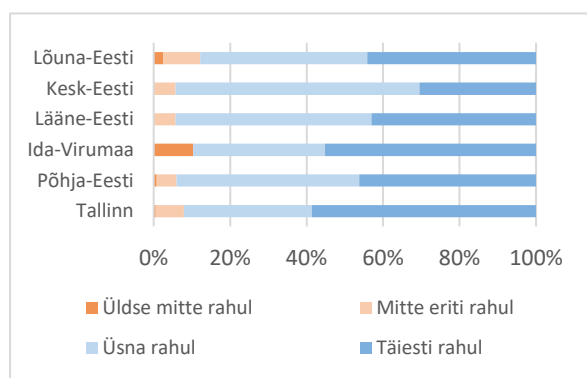
3.2 Eestlaste ja venelaste eluasemega rahulolu hinnangute erinevused

Mõlemad rahvusrühmad on üldiselt oma eluasemega rahul. Enamus vastajaid märkisid tulemuseks „üsna rahul“ või „täiesti rahul“. Aastate vaatlusel on inimeste rahulolu vähesel määral langenud, nii „üldse mitte rahul“ ja „mitte eriti rahul“ vastuste arv on aastaks 2017 tõusnud. Samal ajal on ka märgata, et mõlema rahvuse puhul vastuse „täiesti rahul“ osakaal on samuti tõusnud. Kui täpsemalt rahvusrühmi vaadata, siis eestlased on siiski pisut rohkem oma eluasemega rahul kui venelased. 2015 aastal on eestlaste keskmine 3,37 ja venelastel 3,25. 2017 aastal on eestlaste keskmine 3,29 ja venelastel 3,17. Hinnangute erinevus oli samuti statistiliselt oluline (2015. aastal $p=0,001$ ja 2017. aastal $p=0,003$).

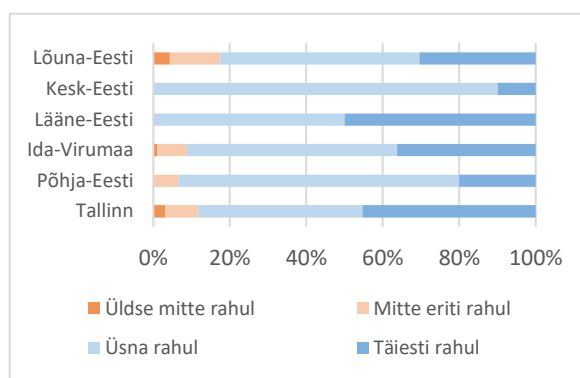
3.3 Eestlaste ja venelaste rahulolu eluasemega Eesti regioonides

Suures pildis on märgata, et rahulolu eluasemega on Eesti eri regioonides nii eestlaste kui venelaste seas aastate vältel suuremas osas positiivne, tuleb tähelepanu siiski pöörata ka väiksematele erinevustele gruppide vahel. Jooniselt selgub, et „üldse mitte rahul“ on vastanud nii aastal 2015 kui ka 2017 rohkem eestlased kui venelased. 2015 aastal leidis kõige rohkem rahulolevaid inimesi Kesk- ja Lääne-Eestis, kus mõlemal juhul vene rahvusest vastajate puhul ei esinenud ühtegi negatiivset vastust ja peamiseks vastuseks tuli „üsna rahul“ (vt joonis 3 - a ja b).

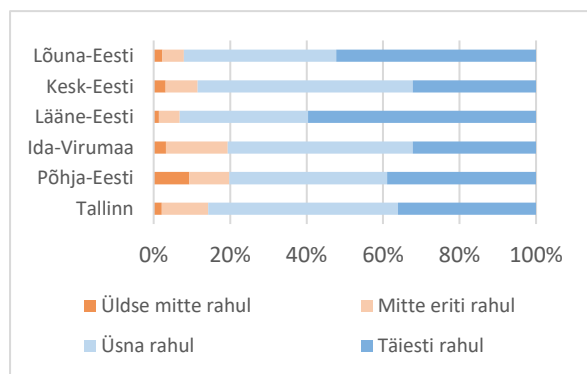
Aastaks 2017 olukord veidi halvenes, kuna kõikides regioonides negatiivsete vastuste osakaal kasvas nii eestlaste kui venelaste seas. Aastal 2015 oli Kesk- ja Lääne-Eestis kõige rohkem rahulolevaid venelasi, aga aastaks 2017 rahulolematute arv venelaste seas tõusis üsna suurel määral. Lisaks sellele on märgata, et kuigi tõusis „üsna rahul“ vastajate arv, siis siiski vähenes „täiesti rahul“ vastajate arv, ehk saab öelda, et kuigi muutus polnud suur, oli see siiski negatiivne muutus (vt joonis 3 - c ja d). Võrreldes teiste piirkondadega on Tallinnas venelaste seas rohkem neid, kes pole üldse oma eluasemega rahul. Põhja-Eestis on aastaks 2017 märgata mitte rahul inimeste arvu tõusu. Võib eeldada, et tegemist on Tallinna tagamaa satelliitlinnadega, kus elab suur osa venekeelsetest elanikest. Eestlaste puhul paistis silma, et eestlased on just Ida-Virumaal vähem rahulolevad võrreldes teiste piirkondadega.

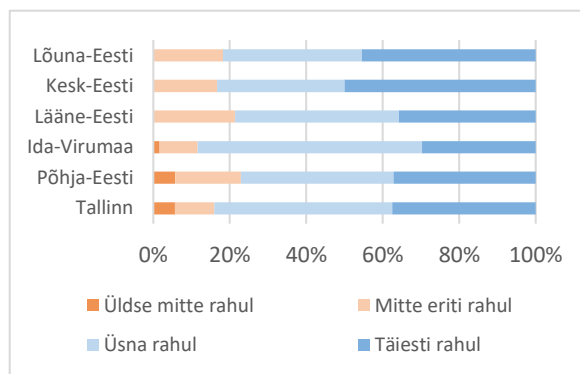
a) eestlased 2015

b) venelased 2015

c) eestlased 2017

d) venelased 2017

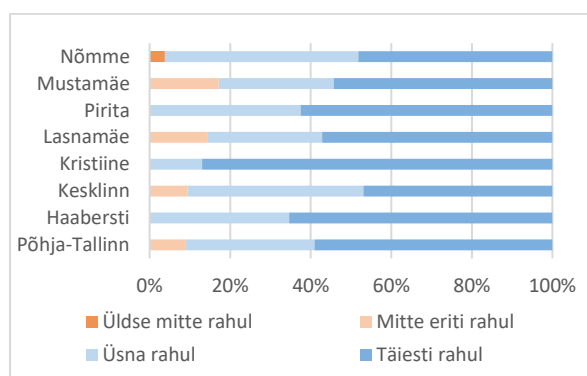
Joonis 3. Eestlaste ja venelaste rahulolu Eestis aastatel 2015 ja 2017.

3.4 Eestlaste ja venelaste rahulolu eluasemega Tallinnas

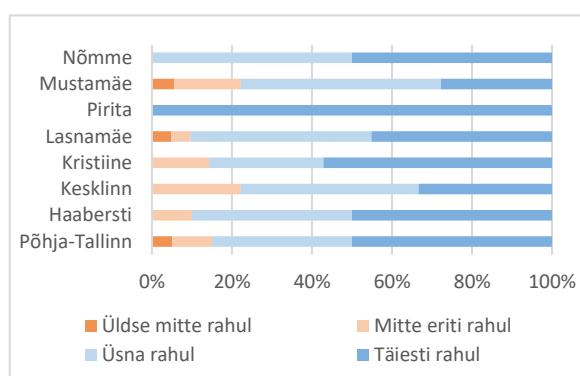
Tallinna linnaosades on märgata, et Pirital on inimesed kõige rahulolevamad oma eluasemega. See võib olla seotud ka eluasemetüübiga, kuna seal elasid enamus inimestest eramutes või teistes korterites. Aastal 2015 olid Mustamäe inimesed, nii eestlased kui venelased, kõige

rahulolematumad, kus peamiselt esines vastus „mitte eriti rahul“, kuid venelaste puhul leidis ka neid, kes märkisid vastuseks „üldse mitte rahul“. Mustamäele järgnes eestlaste puhul Lasnamäe, venelaste puhul kesklinn (vt joonis 4 - a ja b).

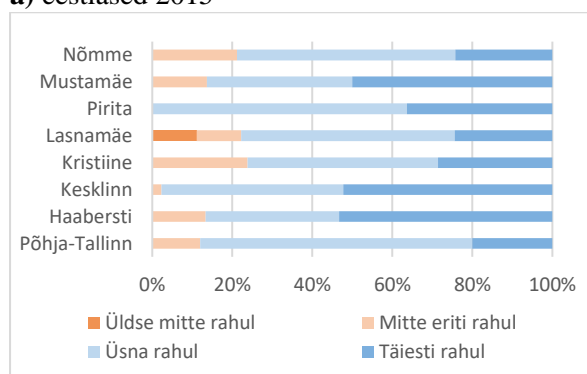
Kuigi aastaks 2017 inimeste rahulolematus tõusis, oli Mustamäel rahulolematumaid inimesi vähem. Lasnamäel, kuhu enamus venelastest on koondunud, on venelased rohkem rahul kui mitmes teises linnaosas, kus nende osakaal on samuti kõrgem (Põhja-Tallinnas, Mustamäel ja Haaberstis). Eestlased Lasnamäel on võrreldes teiste naabruskondadega oluliselt rahulolematumad, vähemalt aastal 2017. Rahulolematus on eestlaste seas tõusnud ka Haaberstis, selle põhjuseks võib samuti olla vähemusrahvaste osakaal, kuna seal on venelaste osakaal umbes sama mis eestlaste osakaal. Rahulolematute venelaste osakaal tegi 2017. aastaks kesklinnas üllatavalt suure tõusu. Suure tõusu tegi ka venelaste seas rahulolematus Nõmmel, kus aastal 2015 polnud veel venelaste seas ühtegi rahulolematut inimest. Võiks arvata, et rahulolematus on põhjustatud kohalike ülekaaluga just selles piirkonnas, kuid siis oleks sama tulemus esinenud ka 2015 aastal (vt joonis 4 - c ja d).

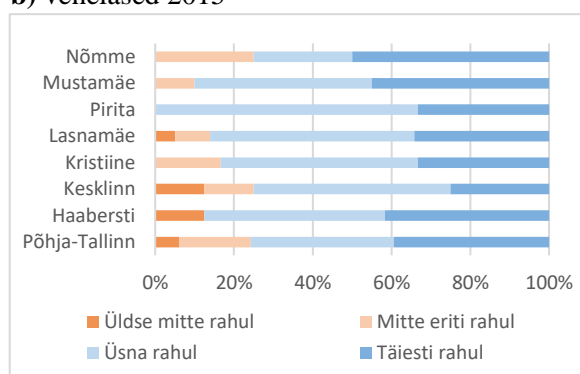
a) eestlased 2015

b) venelased 2015

c) eestlased 2017

d) venelased 2017

Joonis 4. Eestlaste ja venelaste rahulolu Tallinnas aastatel 2015 ja 2017.

4. Arutelu

Antud töö keskendus eestlaste ja venelaste eluasemega rahulolule, võttes vaatluse alla 2015. ja 2017. aastal tehtud integratsiooni monitooringu. Tulemusi analüüsiti rahvuste kaupa nii regiooniti kui ka Tallinna linnaosade lõikes. Antud töö on oluline, kuna varasemalt on rahulolu teemat käsitletud üsna vähe. Varasemates küsitlustes on rahulolu teema kohta esitatud vaid üldisi küsimusi, kuid täpsustavaid analüüse on tehtud vähe. Eestlaste ja venelaste kohta on võrdlevaid uurimusi erinevatel teemadel tehtud palju, kuid rahulolu teema kohta võrdlused kahe rahvuse vahel puuduvad.

Tulemusi vaadates on märgata, et suures osas on nii eestlased kui venelased oma eluasemega rahul. Kui aga tulemusi veidi täpsemalt analüüsida, on märgata väikesed erinevused nii aastate kui rahvuste lõikes. Kogu Eesti peale on märgata, et eestlased on veidi rohkem rahul kui venelased. Selle kindlat põhjust on raske öelda, aga oletusi võib teha mitmeid. Seotud võib tulemustega olla see, et eestlased elavad rohkem maapiirkondades ja rahulikemates linnades ja on seetõttu oma maja peremehed ning tunnevad end seal paremini. Venelased seevastu on pigem kogunenud suurematesse linnadesse. 2020 aastal tehtud uuringus selgus, et enim olid rahul alevis, alevikus või äärelinnas elavad inimesed (Statistikaamet, 2020). Võrreldes venelastega elab palju rohkem eestlasi eramus ja see võib olla ka üks põhjus, mis inimeste rahulolu mõjutab. Eestlaste suurem rahulolu võib olla seotud ka rahvusrühmade erinevustega tööturul. Tihti peale on venelastel keeleliselt raskem töökohti leida ja see võib viia majanduslikult raskemasse olukorda, mistõttu ei pruugi neil olla võimalust otsida eluaset oma unistuste järgi vaid võimaluste järgi.

Regiooniti analüüsides jääb silma erinevus eestlaste ja venelaste seas Ida-Virumaal. Mõlema aasta puhul on märgata, et kõige vähem on eestlased rahul just selles piirkonnas ja vastupidiselt on venelased seal just üsna rahul, kuna aastal 2017 oli Ida-Virumaal kõige vähem mitte rahul olevaid venelasi. Venelaste rahulolu põhjuseks võib olla sama rahvusest inimeste kõrge osakaal. Vähemusrahvad tunnevad end paremini keskkonnas, kus on rohkem omasuguseid, kuna saavad vabalt omas keeles suhelda nii töö kui eraelus ja võimalusi meelelahutuseks on sellises keskkonnas samuti rohkem, kuna keelelisi takistusi esineb vähem (Dekker, 2013). Eelnevat arvestades võib eestlaste madal rahulolu olla põhjustatud sellest, et nad tunnevad end kui võõras keskkonnas ja ka keeleliselt ei saa enam ainult eesti keelega hakkama. Eriti võib see mõjutada see noorem põlvkonda, kelle vene keele oskus võrreldes vanemate põlvkondadega on kehvem.

Põhja-Eesti puhul on märgata, et aastaks 2017 oli mitte rahul inimeste arv tõusnud nii eestlaste kui venelaste seas. Siin võib olla põhjuseks taaskord hoone tüüp. Peale Ida-Virumaad on Põhja-Eesti teisel kohal nõukogudeaegsete hoonete poolest. Hooned on vanad ja ajapikku nii välimuselt kui kvaliteedilt langemas, mistõttu on neid, kes eelistavad mujale kolida (Musterd, Kempen, 2007). Ka siin võib olla eestlase mitte rahul olemise põhjus sarnane, mis Ida-Virumaa puhul, kuna Tallinnas on samuti mõni linnaosa, mis on tuntud kui venelaste rajoon ning seetõttu on võõrkeelt kõnelevaid inimesi palju ja eestlased ei pruugi end enam väga koduselt tunda.

Tallinna linnaosades on kõige vähem eestlased rahul just Lasnamäel, kus elab Tallinna linnaosadest kõige rohkem venelasi. Lisaks sellele elab palju inimesi sealses piirkonnas just nõukogudeaegsetes hoonetes, mis võib samuti olla rahulolu piiravaks teguriks, mida eelnevalt sai ka mainitud. Venelaste puhul on märgata, et kõige vähem on nad rahul just kesklinnas. Kesklinna puhul võib venelastel põhjuseks olla sarnane põhjus mis eestlastel Lasnamäel - eestlaste osakaal on kesklinnas tunduvalt suurem ja kuna venelased eelistavad siiski omakeelset keskkonda, on nende rahulolu seal madalam (Mägi *et al.*, 2016). Kõige paremad linnaosad on Pirita ja Nõmme, kus mitte-rahul inimeste arv on kas väga väike või olematu. Siinpuhul tuleb aga arvesse võtta, et nendes linnaosades on ka venelaste arv kõige väiksem ja seetõttu mõjutab tulemusi ka valim. Ilmselt on siin rahuloluga seotud eluruumitüüp, inimesed eelistavad elada rohkem eramutes.

Vaadates venelaste osakaalu linnaosades ja võrreldes neid inimeste rahulolu tulemustega, jääb mulje, et linnaosades kus on vähem venelasi, on eestlased oma eluasemega rohkem rahul, kui piirkondades, kus venelaste osakaal on võrdlemisi suur. See võib olla põhjustatud sellest, et venelaste suur osakaal mingis piirkonnas on paljude eestlaste jaoks olnud negatiivse varjundiga ajast, kui immigrantide osakaal Eestis suure hooga tõusma hakkas ja vene keel ning kultuur laiemalt levima hakkas (Kala, 1992). Negatiivne hoiak võib mõjutada inimeste kohanemist elukohaga ning lõpuks mõjutada ka nende rahulolu.

Analüüsides eluasemetüüpe ja rahvusi ning samal ajal ka üldist inimeste rahulolu jääb mulje, nagu venelased eelistaksidki elada pigem väiksemates elamutes, kuna kõige levinum eluasemetüüp on venelastel just nõukogudeaegsed korterid. Kuid samal ajal on ka märgata, et inimesed on silmnähtavalt oma eluasemega rahul. Kindlasti on inimesi, kes elavad oma eluasemetes, kuna neil pole näiteks majanduslikult võimalust mujale kolida, kuid on näha, et suur osa siiski on sellega rahul ja seetõttu võib eeldada, et nad ka ei soovi esimesel võimalusel elukohta vahetada. Lisaks sellele on uuringutest selgunud, et venelaste puhul on märgata, et

eluaseta vahetades, kolitakse või soovitakse kolida ühest paneelelamupiirkonnast teise paneelelamupiirkonda (Leetmaa, 2017), mis samamoodi kinnitab eelnevat mõtet.

Nende tulemuste põhjal võib väita, et suures osas on etniline segregatsioon püsiv inimeste eelistuste tõttu, kuna väga suur osa inimestest on oma eluasemega rahul. Venelaste puhul on aga märgata, et rahulolu piirkondades, kus venekeelsete osakaal on kõrgem, on ka rahulolu pigem kõrgem kui mitmes teistes piirkonnas. Koondumine konkreetsetesse piirkondadesse on siiski seotud inimeste eelistustega ja tulemusi vaadates ei saa öelda, et inimesed elaksid neis vastumeelselt. Tulevikus võiks täpsemalt uurida põhjuseid, miks inimesed mingites piirkondades elavad ja mida nad kõige enam oma elukeskkonna puhul hindavad, see aitaks samuti segregatsiooni veel paremini mõista.

Kokkuvõtvalt saab väita, et nii eestlased kui venelased on oma eluasemega rahul, kuid nii piirkonniti kui ka rahvusrühmade vahel tekkisid ikkagi väikesed erinevused. Leidub ka neid, kes pole ehk oma eluasemega rahul, kuid keda piiravad erinevad faktorid, et seda muuta. Üldiselt on eluasemevalik seotud inimeste eelistustega ja tulemusena on selgelt näha, et inimesed on oma valikutega rahul.

Kokkuvõte

Selle töö eesmärk oli teada saada, milline on kahe Eesti suurema rahvusühma (eestlaste ja venelaste) rahulolu Eesti eri piirkondades ning seeläbi paremini mõista, kas rahulolu hinnangud võivad peegeldada etnilise segregatsiooni põhjuseid. Töö on oluline, sest rahvusühmade rahulolu ei ole varasemalt väga palju uuritud ja see aitab mõista segregatsiooni põhjuseid. Töös on kasutatud 2015. ja 2017. aasta integratsiooni monitooringu andmeid, mis pärinevad Balti Uuringute Instituudist, kes andsid loa andmete kasutamiseks. Lisaks sellele võeti kasutusele ka 2011. aasta agregeeritud andmed inimeste eluruumitüübi kohta. Töö andmeanalüüsiks kasutati erinevaid kirjeldava statistika meetodeid (sagedus- ja risttabelid) ja tulemuste statistiliseks analüüsiks tehti ka Mann-Whitney U test.

Töö tulemused näitasid, et kuigi inimesed on oma eluasemega nii regiooniti kui linnaosade lõikes üldiselt rahul, esineb rahvuste vahel väiksemaid erinevusi. Selgus, et eestlased on üldiselt rohkem rahul kui venelased. Mõlema rahvuse puhul on märgata ka, et ollakse rohkem rahul piirkondades, kus omakeelse rahvuse osakaal on kõrgem. Tulemuste keskmised hinnangud olid statistiliselt olulised.

Venelased on rohkem rahul piirkondades, kus nende keelt kõnelevaid inimesi on rohkem. See annab suuremad võimalused nii tööalaselt kui ka sotsiaalsel tasandil, kuna keelebarjäärist tekkivaid probleeme esineb vähem. Sellisteks piirkondadeks on Eesti regioonide piires Ida-Virumaa, kus venelaste osakaal on üle 70%. Tallinna piires on selleks piirkonnaks Lasnamäe osakaaluga üle 60%. Eestlased on rohkem rahul näiteks Kesk- ja Lääne-Eestis, kus eluasemetüüpidest on märgata, et inimesed elavad rohkem eramajades. Võib oletada, et eestlased eelistavad elada omaette rahulikumas piirkonnas, mis tõstab nende rahulolu eluasemega. Aastate lõikes on nii eestlaste kui venelaste seas rahulolu pigem langenud.

Inimesed on vaatamata regioonile, linnaosale ja eluasemetüübile üldiselt oma eluasemega rahul. Aja jooksul on rahulolematuse mõlema rahvuse puhul langenud ja rahul ollakse rohkem piirkondades, kus omakeelse elanikkonna osakaal on kõrgem. Rahvused elavad Eestis endiselt segregeeritult, kuid peamiselt on inimeste elukohavalikud siiski nende endi vabatahtlik soov ja mitte põhjus, et muud võimalused puuduvad.

Housing satisfaction of ethnic groups in different regions of Estonia

Annabel Reilson

Summary

The aim of the bachelor's thesis is to find out how satisfied are the two largest ethnic groups (Estonians and Russians) in Estonia in different regions of Estonia and whether the satisfaction assessments can reflect the reasons for ethnic segregation. This work is important because it provides an overview of whether ethnic groups are satisfied with their housing in Estonia and what could be the reasons why segregation is still widespread in Estonia. The data used in work comes from the Baltic Research Institute, which gave permission to use integration monitoring data from 2015 and 2017. In addition, aggregated data on human housing type from 2011 were used. Different methods of descriptive statistics were used for data analysis of the work, also the Mann-Whitney U test was performed for statistical analysis of the results. The following questions were answered in the thesis:

- If and what are the differences in housing satisfaction between Estonians and Russians?
- How satisfied are ethnic groups with their housing in different regions of Estonia?
- How has the housing satisfaction of ethnic groups in different regions of Estonia changed over time (2015-2017)?

The results of the study showed that although people are generally satisfied with their housing, by region and by district, there are smaller differences between nations. It turned out that Estonians are generally more satisfied than Russians. In the case of both nations, it is also noticeable that there is more satisfaction in areas where the share of the native language is higher. The mean estimates of the results were statistically significant.

Russians are slightly more satisfied in areas where are other immigrants who can speak Russian because this offers greater opportunities, both professionally and socially. This kind of regions are Ida-Virumaa, where the share of Russians is over 70%, in Tallinn, the region is Lasnamäe with a share of over 60%. Estonians are more satisfied in Central and Western Estonia, where people live more in private houses. It can be assumed that Estonians prefer to live in a quieter area on their own, which increases their satisfaction with housing.

Regardless of the region, district and type of housing, people are generally satisfied with their housing. Over time, dissatisfaction has declined for both nations. People are more satisfied in areas with a higher proportion of their own language. Nationalities still live in segregation in Estonia, but we can say that people's choice of place of residence is still their own voluntary wish and not the reason that there are no other possibilities.

Tänuavaldused

Tänan oma juhendajat Kadi Kalmu, kes aitas valida meelepärase teema, aitas kõikvõimalike küsimuste ja probleemidega ning andis abistavaid kommentaare töö edukaks koostamiseks. Samuti soovin tänada oma pere ja tuttavaid emotsionaalse toe eest.

Kirjandus

- Bolt, G., Kempen, van R., 2009. Ethnic Segregation and Residential Mobility: Relocations of Minority Ethnic Groups in the Netherlands. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 36(2) 333-354.
- Bond, L., Kearns, A., Mason, P., Tannahill, C., Egan, M., Whitely, E., 2012. Exploring the relationships between housing, neighbourhoods and mental wellbeing for residents of deprived areas. *Public Health*, 12(48).
- Boschman, S., 2018. Individual differences in the neighbourhood level determinants of residential satisfaction. *Housing Studies*, 33(7), 1127-1143.
- Boschman, S., van Ham, M., 2015. Neighbourhood selection of non-western ethnic minorities. Testing the own-group effects hypothesis using a conditional logit model. *Environment and Planning*, 47, 1155-1174.
- Dekker, K., 2012. Testing the racial proxy hypothesis: What is it that residents don't like about their neighbourhood? *Understanding Neighbourhood Dynamics*, 225–254.
- Dill, V., Jirjahn, U., 2014. Ethnic Residential Segregation and Immigrants' Perceptions of Discrimination in West Germany. *Urban Studies* 51(16), 3330–3347.
- Frey, W. H., 1979. Central City White Flight: Racial and Nonracial Causes. *American Sociological Review*, 44(3), 425-448.
- Galster, G. C., Hesser, G. W., 1981. Residential satisfaction compositional and contextual correlates, *Environment and Behavior*, 13(6), 735–758.
- Goyette, K., Iceland, J., Weininger, E., 2014. Moving for the kids: Examining the influence of children on white residential segregation. *City and Community*, 13(2), 158-178.
- Clark, W., Deurloo, M., Dieleman, F., 2006. Residential mobility and neighbourhood outcomes, *Housing Studies*, 21(3), 323–342.
- Harris, D. R., 2001. Why are Whites and Blacks averse to black neighbors? *Social Science Research*, 30(1), 100–116.

Integratsiooni monitooring 2011, 2011. AS Emor, SA Poliitikauuringute Keskus Praxis, Tartu Ülikool.

Iher, A., 2005. *Olulisemad kahe üldkogumi võrdlemise testid ja MS Excel'i moodul nende läbiviimiseks*. Bakalaureusetöö, Tartu Ülikool, matemaatika- ja informaatikateaduskond.

Kala, K., 1992. Eesti rahvuslikust koosseisust pärast Teist maailmasõda. A. Kaalep (toim), *Akadeemia*, 4(3), 508-535.

Kamernik, K., Tammaru, T., Toomet, O., 2014. Ethnic segmentation in leisure time activities in Estonia. *Leisure Studies*, 34(5), 566-587.

Kemeny, J., 2001. Comparative housing and welfare: Theorising the relationship. *Journal of Housing and the Built Environment*, 16, 53-70.

Kangur, K., 2013. *Elukeskkonnaga rahulolu Tartu linna erinevates naabruskonna tüüpides*. Bakalaureusetöö, Tartu Ülikool, geograafia osakond.

KO11: VASTAJAD, aasta, näitaja, sugu, elukoha asula tüüp/haldusüksus, elukeskkonna/teenustega rahulolu ning hinnang, Statistikaamet 2020. https://andmed.stat.ee/et/stat/eri-valdkondade-statistika__piirkondlik-rahulolu/KO11/table/tableViewLayout1. Viimati vaadatud 24.03.2021.

Kuulpak, P., 2020. Statistika aastaraamat Tallinn arvudes 2020. Tallinna Linnakantselei, Tallinn.

Korts, K., 2009. Inter-Ethnic Attitudes and Contacts Between Ethnic Groups in Estonia. *Journal of Baltic Studies*, 40(1), 121-137.

Landale, N. S., Guest, A. M., 1985. Constraints, satisfaction and residential mobility: Speare's model reconsidered, *Demography*, 22(2), 199-222.

Leetmaa, K., 2017. Elukoht kui lõimumise mõõdupuu: muutused keelekogukondade elukohtade eraldatuses. Eesti inimarengu aruanne 2016/2017. SA Eesti Koostöö Kogu, 139-148.

Logan, J. R., Zhang, W., Alba, R. D., 2013. Immigrant Enclaves and Ethnic Communities in New York and Los Angeles, *American Sociological Review*, 67(2), 299-322.

Lu, M. 1999. Determinants of Residential Satisfaction: Ordered Logit vs. Regression Models, *Growth and Change*, 30, 264-287.

Mohan, J., Twigg, L., 2006. Sense of Place, Quality of Life and Local Socioeconomic Context: Evidence from the Survey of English Housing, 2002/03. *Urban Studies*, 44, 2029-2045.

MTÜ Inimõiguste Instituut, Turu-uuringute AS, 2015. Inimõiguste institutsiooni uuring 2015: "Keelelised inimõigused", http://aastakonverents.humanrightsestonia.ee/wp/wp-content/uploads/2015/12/Keelelised-inimoigused_0112-kokkuvote.pdf, viimati vaadatud 19.10.2020.

Musterd. S., Kempen., V.K., 2007. Trapped or on the springboard? Housing careers in large housing estates in European cities. *Journal of Urban Affairs*, 29(3), 311-329.

Mägi, K., Leetmaa, K., Tammaru, T., van Ham, M., 2016. Types of spatial mobility and change in people's ethnic residential contexts. *Demographic Research*, 34(41), 1161-1192.

Müürisepp, K., 2013. *Tegevusruumipõhine etniline segregatsioon Tallinna eesti- ja venekeelse elanikkonna näitel*. Magistritöö, Tartu Ülikool, geograafia osakond, Tartu.

Org, A., 2013. *Eeslinnalise elukohavaliku mitmekesisus: Tartu linnaregiooni uusasumite ja suvilaalade näitel*. Magistritöö, Tartu Ülikool, geograafia osakond, Tartu.

Parkes, A., Kearns, A., Atkinson, R., 2002. What makes people dissatisfied with their neighbourhoods? *Urban Studies*, 39(13), 2413-2438.

Puur, A., Sakkeus, L., 2017. Eesti ja Euroopa demograafilised väljakutsed. Eesti inimarengu aruanne 2016/2017. SA Eesti Koostöö Kogu, 26-34.

Roberts-Hughes, R., 2011. The Case for Space: the size of England's new homes. Royal Institute of British Architects.

RV022U: Rahvastik soo, rahvuse ja maakonna järgi, 1. jaanuar, haldusjaotus seisuga 01.01.2018. Statistikaamet 09.06.2020.
<http://andmebaas.stat.ee/Index.aspx?lang=et&DataSetCode=RV0222U>. Viimati vaadatud 22.10.2020.

RV0222: RAHVASTIK, 1. jaanuar, aasta, sugu, maakond ja rahvus. Statistikaamet 2015, 2017. https://andmed.stat.ee/et/stat/Lepetatud_tabelid__Rahvastik.Arhiiv__Rahvastikun%C3%A4itajad%20ja%20koosseis.%20Arhiiv/RV0222/table/tableViewLayout1. Viimati vaadatud 01.03.2021.

Silm, S., Ahas, R., Mooses, V., 2017. Are younger age groups less segregated? Measuring ethnic segregation in activity spaces using mobile phone data. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 44(11), 1797-1817.

Tamm, H., 2014. *Naabruskondade reputatsiooni olemus ja kujunemine Tartu linnaosade näitel*. Bakalaureusetöö, Tartu Ülikool, geograafia osakond, Tartu.

Tammaru, T., 1997. Venelased Eestis: Ränne ja kohanemine. A. Kaalep (toim), *Akadeemia*, 9(8), 1657-1678.

Tammaru, T., Kulu, H., 2003. The Ethnic Minorities of Estonia: Changing Size, Location, and Composition. *Eurasian Geography and Economics*, 44(2), 105–120.

Tammaru, T., Szymon, M., van Ham, M., Sako, M., 2016. Socio-Economic Segregation in European Capital Cities: East Meets West. *Routledge Taylor & Francis Ltd*.

Toomet, O., Silm, S., Saluveer, E., Ahas, R., Tammaru, T., 2015. Where Do Ethno-Linguistic Groups Meet? How Copresence during Free-Time Is Related to Copresence at Home and at Work. *PLOS ONE*, 10(5), 1–16.

Turu-Uuringute AS, 2020. Tallinlaste rahuloluküsitlus 2020-2. Tallinna Linnakantselei.

Walks, R.A., Bourne, L.S. 2006. Ghettos in Canada's cities? Racial segregation, ethnic enclaves and poverty concentration in Canadian urban areas. *The Canadian Geographer / Le Géographe canadien* 50, 273-297.

Lisad

Lisa 1. Eestlaste ja venelaste jaotus regiooniti 2015. ja 2017 aastal (protsentides) (Statistikaamet 2015, 2017).

	2015		2017	
	Eestlased	Venelased	Eestlased	Venelased
Tallinn	24,9	45,8	25,1	47,5
Põhja-Eesti	44,3	56,0	44,3	56,9
Ida-Virumaa	3,1	32,4	3,0	31,9
Lääne-Eesti	14,8	2,6	15,1	2,6
Kesk-Eesti	9,8	1,3	9,8	1,2
Lõuna-Eesti	28,1	7,7	27,6	7,4

Lisa 2. Eestlaste ja venelaste osakaal 2015. ja 2017. aastal regiooniti (protsentides) (Statistikaamet 2015, 2017).

	2015		2017	
	Eestlased	Venelased	Eestlased	Venelased
Tallinn	54,6	36,5	53,2	36,8
Põhja-Eesti	63,4	29,1	62,5	29,3
Ida-Virumaa	19	72,6	18,9	73,1
Lääne-Eesti	91,4	5,9	91,7	5,6
Kesk-Eesti	93,1	4,4	93,5	4,2
Lõuna-Eesti	88,2	8,8	87,9	8,6

Lisa 3. Eestlaste ja venelaste osakaal 2015. ja 2017. aastal Tallinna linnaosades (protsentides) (Kuulpak 2020).

	2015		2017	
	Eestlased	Venelased	Eestlased	Venelased
Nõmme	85,1	11,3	85,5	10,9
Mustamäe	57,8	34,0	57,4	33,7
Pirita	77,4	17,0	76,1	18,0
Lasnamäe	26,8	60,6	26,2	61,3
Kristiine	70,5	23,5	70,7	22,8
Haabersti	49,3	41,4	49,1	41,7
Põhja-Tallinn	47,0	44,0	48,4	42,5
Kesklinn	73,0	20,2	72,5	19,7

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Annabel Reilson,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose “Rahvusrühmade rahulolu eluasemega Eesti eri piirkondades”, mille juhendaja on Kadi Kalm, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Annabel Reilson

24.05.2021